

רב-תרבותיות כמודל להכלה

אורלי גל, מנהלת החטיבה העליונה, ויגאל כהן,
מנהל ברנקו וייס אנה פרנק סאסא

רב-תרבותיות היא גישה אשר מדגישה את חשיבות הקבלה של זהויות ותרבותיות שונות. התפיסה הרב-תרבותית מניחה כי האדם יכול להיות שותף בכמה הקשרים ומעגלים של זהויות ולנוע ביניהם בחופשיות.

המתבונן מהצד בבית ספר ברנקו וייס ע"ש אנה פרנק יראה בית ספר ככל בתי הספר: תלמידים המגיעים בבוקר בהסעות, נכנסים לכיתות, עוברים בין שיעורים ומגמות, יושבים על ספסלים ומשחקים בהפסקות. נדרש תהליך של התקרבות, כדי לראות שמעבר לשגרת בית הספר מתרחש כאן משהו נוסף ושונה.

בית ספר ברנקו וייס ע"ש אנה פרנק ממוקם בפריפריה של גב ההר, בגבול שבין הגליל המערבי לגליל העליון, בגבולה הצפוני של מדינת ישראל. האזור כולו מתאפיין בהטרונגניות יישובית: מושבים, קיבוצים, עיירות פיתוח וכפרי מיעוטים. קיום בית ספר בסביבה שכזאת מחייב החלטה ערכית ועקרונית: האם יהיה זה בית ספר ייחודי שימשוך אליו אוכלוסיות יעד ייחודיות? או שזה יהיה בית ספר בעל זיקה רב-תרבותית, הפותח את שערו לכל תלמידה ותלמיד הרוצים להשתלב ולהיות חלק מהפאזל הססגוני של האזור, או אם תרצו, של החברה בישראל? אנחנו, באנה פרנק, בחרנו באפשרות השנייה: באפשרות לקיים הקשרים ומעגלים של זהויות שונות הנותנות ביטוי לרקע השונה שהתלמידים באים ממנו, לאפשר להם לנוע בחופשיות בין מעגלי הזהות האלה ולשאוף למציאת גוון הקול האישי של כל אחת ואחד מהם, ולעיצובו.

הססמה "האחר הוא אני" והדיבור על "קבלת האחר" הפכו בחברה הישראלית בכלל ובמערכת החינוך בפרט לאוסף של מערכי שיעורים כתובים המנסים להנחיל ערכים

שללא ספק נמצאים בשפל בימים אלו. מבחינתנו העיסוק בערכים אלה הוא לחם חוקו היום-יומי של בית הספר שלנו. כאשר תלמידים ממוצאים וממקומות שונים ומגוונים מתמודדים במסגרת השיעור עם לימוד המזמן דיאלוג עם הבית שממנו באו מחד גיסא, ודיאלוג בינם לבין חבריהם בתוך הכיתה מאידך גיסא, מתרחש ה"פלא" הזה שבמערכי השיעור ייקרא "קבלת האחר". אותה קבלה של האחר ממך - השונה ממך, היא לב לבו של תהליך ה"הכלה".

הכלה היא להכיל בשיעורי התנ"ך את העובדה שבכיתה יושבים תלמידים בני דתות שונות המאמינים באלוהים בדרכם; הכלה היא ללמד את שירי ביאליק וארז ביטון ולפתח דיון מהחיים על דתיות וחילוניות ועל אשכנזים ומזרחים, כשאלה הם מאפייני הזהות המוצהרים והמשמעותיים של התלמידים היושבים בכיתה; הכלה היא כאשר תלמידות ותלמידים דוברי עברית, ערבית, צ'רקסית ורוסית יושבים שכם אל שכם בכיתות ובמגמות ועוסקים ביצירה אישית ותרבותית; הכלה היא תלמיד מברעם ותלמיד מריחניה שמגישים יחד פרויקט באזרחות, ושאלת החקר שהם בחרו נוגעת לזכויותיהם של מיעוטים בישראל.

מכאן אפשר להבין שמבחינתנו המגוון החברתי העשיר וההכלה של השונות התרבותית היא ההתנהלות היום-יומית, היא דרך החיים ואורח החיים של בית הספר.

האתגר בהתמודדות עם המגוון התרבותי הגדול מתחיל כבר עם הגיעם של התלמידים בשנה הראשונה - בשכבת ז'. מתוך הרגל או מתוך חשש נוטות הקבוצות השונות להסתגר בתוך עצמן ולשמר חברת "שווים" המורכבת מבני אותו יישוב או קבוצת יישובים דומה - קיבוצים, מושבים, בני עולים חדשים ועוד.

תכניות הלימודים השונות בבית הספר נותנת לכך מענה בכמה דרכים:

- ערבוב הקבוצות השונות בצורה מאוזנת בכל השכבה, ויצירת כיתות הטרוגניות מבחינה חברתית ולימודית.
- בניית תכנית חינוכית-חברתית המשלבת לימודי אמנויות ומפגשי שיח ב"רצועה החברתית", ובהם נפגשים תלמידים בעלי זיקות משותפות (אמנותיות או נושאיות) ללמידה ולחוויה משותפת.
- יצירת סדיריות ומתן התייחסות משמעותית לאירועים המבליטים את הייחודיות של הזהויות התרבותיות השונות שמהן בנוי ה"פאזל הבית-ספרי", לדוגמה: אירוע "חג החגים" - בתקופת חנוכה וקריסמס אנחנו מאזכרים את החגים האלה וכן את "חג הקורבן"; פוגת החיים - פרויקט שנתי שבמרכזו מפגש בין מגמת תאטרון של שכבת י' עם שורדי שואה מאירופה ועם ניצולי רדיפות הנאצים מארצות ערב, אשר בסופו ערב תאטרון משותף; טקס יום הזיכרון לרצח העם הצ'רקסי, ועוד.

המטרות המרכזיות של צעדים אלו הן יצירת מערכת הוליסטית (כולית, שלמה) המדברת בקול אחד ורואה אתגר ומטרה בעצם תהליך השתלבותן של קבוצות תלמידים מתרבויות שונות בחברה לקבוצה אחת שווה, למרקם אחד. כאשר תלמידים מרגישים שזהותם מכובדת על ידי אחרים (מורים ותלמידים כאחד), אין צורך לדבר על אידאולוגיה של סובלנות ולהשקיע ביצירתה. ההעשרה ההדדית של התרבויות זו את זו מתרחשת מעצמה בדרך ליצירת חברה עשירה ומעניינת יותר מבחינה תרבותית. בבית ספר אנה פרנק אנחנו מאמינים כי מציאות כזאת מעצבת גישה הומניסטית, סובלנית ומקבלת יותר, וכאמור זהו הצעד הראשון של הכלה באשר היא.

כפי שביטוי הספר מקבל כל תלמיד מאזור הרישום ותלמידים רבים מחוצה לו, ללא סינון או התניה תרבותית-דתית או אחרת, כך בית הספר מקבל גם תלמידים רבים בעלי יכולות לימודיות שונות ומשתדל לתת להם מענה טוב ככל האפשר.

התפיסה הרב-תרבותית המקבלת כל אדם באשר הוא היא כמובן גם בסיס חזק ומשמעותי לתפיסת ההכלה הבית-ספרית, המתמודדת עם ועל כל תלמיד ומנסה לעשות את המיטב כדי להביאו למיצוי יכולותיו, וכך גם להשאירו בבית הספר עד סוף לימודיו ולא להנשיר אותו במהלכם.

חשוב לציין כי אי-אפשר היה לקיים את המבנה הערכי הסבוך הזה ללא צוות פתוח ורגיש של מורים שהם עצמם מנהלים דיאלוג עם השאלות שמעלה ההטרוגניות ועם גבולותיה של ההכלה. הצוות עצמו מהווה מודל להתנהלות מכילה: נענה לאתגר ומקבל באהבה ומתוך אמונה את היכולת של כל תלמידה ושל כל תלמיד להצליח, ללא קשר למקום שבאו ממנו, לדת שהם מאמינים בה או ליכולות ההתחלתיות שלהם.

את ההתמודדות עם האתגר והסובלנות שאנו דורשים מעצמנו ומתלמידינו לגייס אל מול ההתמודדות שמזמנת לנו השונות והרב-תרבותיות אנו מגייסים גם בהתמודדות עם תלמידים בעלי קשיים לימודיים, חברתיים או רגשיים. ואולי זו הדרך לתרגל ולהנחיל הכלה. ■

יגאל כהן yigalsasa@gmail.com אורלי גל orlyge@netvision.net.il

צילום: יונתן פיהא מקיבוץ סאסא ותומר
בוז'ו ממושב כרם בן זמרה; מתוך מהמחזמר
"קזבלן", המהווה מימוש של עשייה יצירתית
ורב-תרבותית

